ACTIEPLAN 2009 - 2013

VLIEGEND HERT

in het RIJK VAN NIJMEGEN

provincie GELDERLAND

EIS stichting european invertebrate survey nederland

BALANS DIVERGENS

Vliegend hert in het Rijk van Nijmegen

Actieplan 2009 – 2013

John Smit & René Krekels

Centraal bureau EIS-Nederland

Postbus 9517, 2300 RA Leiden
Tel : (071) 568 75 94
e-mail: smitj@naturalis.nl

Bureau Natuurbalans - Limes Divergens B.V.

Postbus 31070, 6503 CB Nijmegen
Tel: (024) 352 88 01 / 352 88 02
e-mail: krekels@natuurbalans.nl

Colofon

© 2008 EIS-Nederland en Bureau Natuurbalans - Limes Divergens BV, Leiden – Nijmegen

Rapportnummer: EIS2008-06

Tekst en samenstelling: John Smit & René Krekels

In opdracht van: Provincie Gelderland

Foto omslag: Heilig Landstichting en de resten van door vogels gepredeerde vliegende herten.

Wijze van citeren: Smit, J.T. & R.F.M. Krekels 2008. Vliegend hert in het Rijk van Nijmegen, Actieplan 2009-2013. – EIS-Nederland en Bureau Natuurbalans - Limes Divergens, Leiden – Nijmegen.

INHOUDSOPGAVE

1. INHOUDSOPGAVE 5
2. SAMENVATTING 7
3. INLEIDING 9
4. METHODE 9
5. VLIEGEND HERT IN HET RIJK VAN NIJMEGEN 11
5.1. HEILIG LANDSTICHTING 13
Gebiedsbeschrijving 13
Knelpunten en maatregelen 13
5.2. DEKKERSWALD 19
Gebiedsbeschrijving 19
Knelpunten en maatregelen 19
6. MONITORINGPLAN 25
7. REFERENTIES 27

SAMENVATTING

Het vliegend hert is een beschermde keversoort met een lange ontwikkelingsduur tot volwassen insect, minimaal 4 tot zo'n 8 jaar, en een beperkte verspreidingscapaciteit. Deze beide facetten maken haar tot een kwetsbare soort. Daar komt bij dat de weinige vindplaatsen veelal geïsoleerd liggen waardoor de soort extra kwetsbaar is.

Het oorspronkelijke verspreidingsgebied van het vliegend hert in Nederland is de afgelopen decennia teruggedrongen tot vijf kerngebieden. Twee hiervan liggen in ieder geval deels in de provincie Gelderland, waarmee deze provincie een centrale rol voor het behoud van deze soort inneemt. In een eerder onderzoek is reeds een beschermingsplan voor het kerngebied de Veluwe opgesteld (Smit & Krekels 2008a). In dit voorliggende rapport wordt een actieplan gepresenteerd voor het Gelderse deel van het kerngebied het Rijk van Nijmegen.

Binnen dit gebied zijn twee leefgebieden te onderscheiden; de Heilig Landstichting en Dekkerswald. Het eerste leefgebied bevat verschillende populaties, waarvan echter van geen enkele de exacte locatie van de voortplantingsplekken bekend is. Het leefgebied Dekkerswald bevat slechts één populatie, waarvan wel de voortplantingsplek bekend is. Deze staat al enkele jaren onder grote druk, het is dan ook absoluut noodzakelijk dat op deze plek zo snel mogelijk maatregelen getroffen worden. Deze plek wordt dan ook uitgebreider behandeld dan de overige deelgebieden.

Het uiteindelijke streefbeeld is om de verschillende leefgebieden binnen het Gelderse deel te verbinden met de populaties in het Limburgse deel, rond de Sint Jansberg en aan de zuidrand van het Reichswald. Op deze manier wordt er een groot verspreidingsgebied gecreëerd in het Rijk van Nijmegen, waarbij met behulp van de verbindingszones uitwisseling tussen de verschillende populaties mogelijk is en het areaal aan geschikt biotoop uitgebreid wordt.

Het doel van het voorliggende rapport is het duurzaam behouden van de populaties in de huidige leefgebieden in het Gelderse deel van het Rijk van Nijmegen. De focus ligt met name op het verstevigen van de huidige populaties en het onderling verbinden hiervan. Veel van de populaties in het Rijk van Nijmegen zijn te vinden in bosranden, houtwallen en tuinen.

De in dit rapport voorgestelde maatregelen vormen de basis voor het behoud van het vliegend hert in het Rijk van Nijmegen. Het juiste beheer van houtwallen, bosranden en natuurgebieden zal dankzij de verschillende beherende instanties vorm moeten krijgen. Gezien de verspreiding van het vliegend hert zal de uitvoering over de grenzen van de formeel aangewezen natuurgebieden heen moeten reiken. Voorlichting aan beheerders en particulieren zal de uitvoering van de voorgestelde maatregelen zeer ten goede komen.

Vindplaatsen van Vliegend hert in Nederland.

INLEIDING

Het vliegend hert is vertegenwoordigd op bijlage II van de Habitatrichtlijn en opgenomen als beschermde soort op de Flora en Faunawet. De lange ontwikkelingsduur tot volwassen insect, minimaal 4 tot zo'n 8 jaar, en de beperkte verspreidingscapaciteit maken haar tot een kwetsbare soort.

Het oorspronkelijke verspreidingsgebied van het vliegend hert in Nederland is de afgelopen decennia teruggedrongen tot vijf kerngebieden. Waarbij in 2008 is vast te komen staan dat er in midden Limburg ook nog een vijfde leefgebied van het vliegend hert aanwezig is, zei het dat de soort er maar zeer sporadisch wordt waargenomen.
Twee van de kerngebieden liggen in Gelderland, het Rijk van Nijmegen en de Veluwe, waarmee deze provincie een centrale rol inneemt in het behoud van deze soort in Nederland. Het verspreidingsgebied op de Veluwe is de grootste in Nederland en herbergt ook de meeste populaties. Het verspreidingsgebied in het Rijk van Nijmegen loopt door in Limburg, met enkele waarnemingen rond de Sint Jansberg en een sterke populatie aan de zuidrand van het Duitse Reichswald. Idealiter worden deze verschillende populaties op den duur met elkaar verbonden zodat er een aaneengesloten leefgebied ontstaat waarbij de mogelijkheid gecreëerd wordt tot uitwisseling tussen de populaties.

In 2008 heeft de stichting European Invertebrate Survey – Nederland (EIS) in samenwerking met bureau Natuurbalans – Limes Divergens BV, in opdracht van de provincie Gelderland, een eerste onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van Vliegend hert in het Gelderse deel van het verspreidingsgebied het Rijk van Nijmegen. In voorliggend rapport worden de beide onderscheiden leefgebieden behandeld met concreet geformuleerde maatregelen per (potentieel) deelgebied.

Voor een overzicht van de landelijke verspreiding, de biologie, ecologie, knelpunten en maatregelen met betrekking tot het vliegend hert wordt verwezen naar het eerder gepubliceerde beschermingsplan voor het vliegend hert op de Veluwe (Smit & Krekels 2008a).

METHODE

Voor de opsplitsing in de twee leefgebieden is uitgegaan van de concentraties van waarnemingen aanwezig in het databestand van EIS-Nederland, gecombineerd met de opgedane kennis in de afgelopen jaren van de aanwezigheid van voortplantingspopulaties (Smit 2005, Smit & Krekels 2006) en aanvullende informatie van geïnterviewde omwonenden.

Per leefgebied zijn alle plekken bezocht waar de soort is waargenomen. Daarnaast is er in de tussenliggende gebieden gekeken of en hoe deze verschillende deelgebieden met elkaar te verbinden zijn. Hiertoe worden per leefgebied de deelgebieden besproken met de bijbehorende knelpunten en maatregelen.

Voor een overzicht van de verschillende knelpunten en maatregelen die in het algemeen gelden voor het vliegend hert in Nederland verwijzen we naar de eerder gepubliceerde beschermingsplannen van de Veluwe en Mander (Smit & krekels 2008a, 2008b). Voor de maatregelen in bossen, bosranden, houtwallen en houtsingels verwijzen we naar Veling et al. (2004).

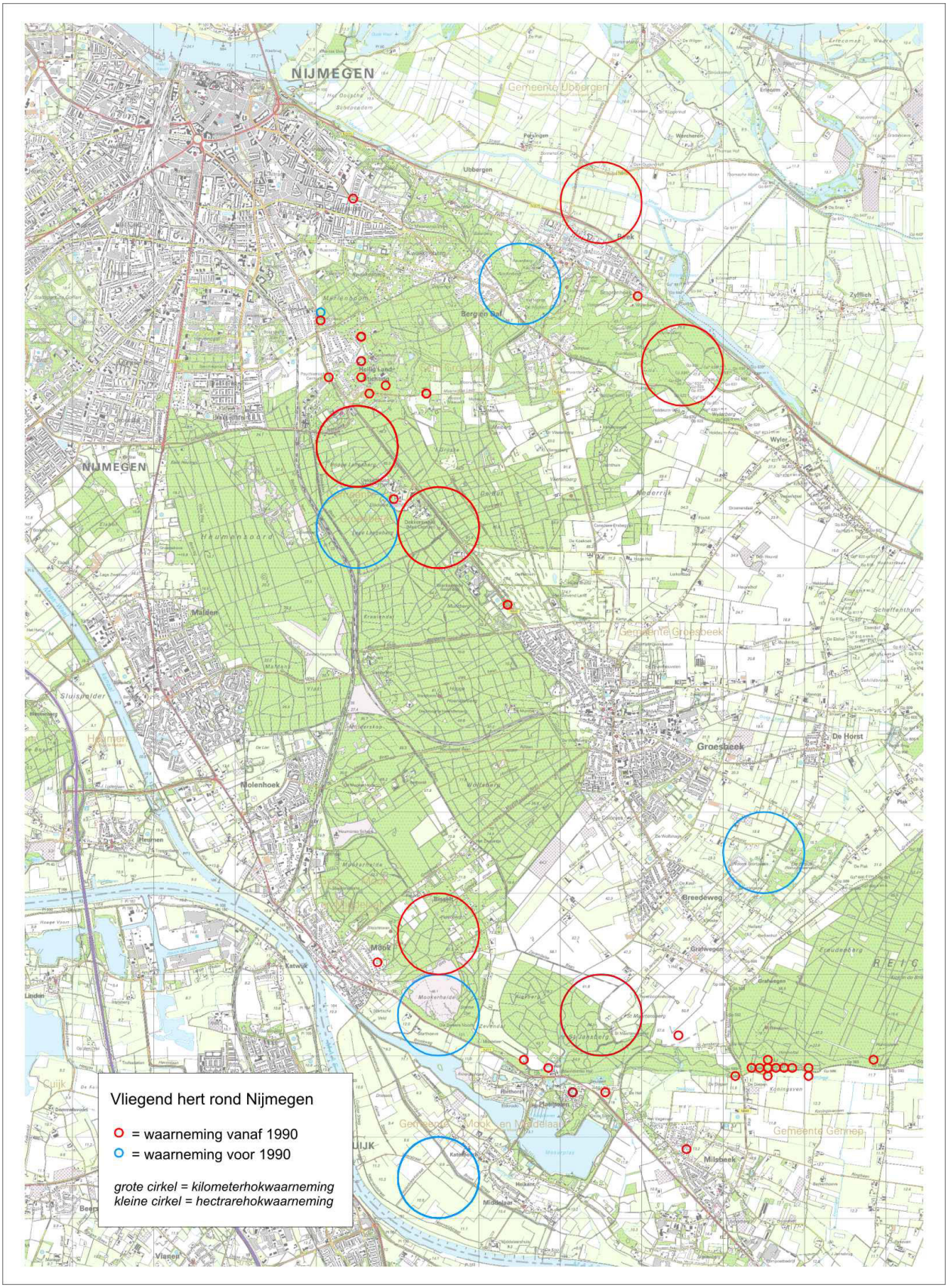
Vliegend hert rond Nijmegen
= waarneming vanaf 1990
= waarneming voor 1990
grote cirkel = kilometerhokwaarneming
kleine cirkel = hectrarehokwaarneming
NIJMEGEN
Gemeente Ubbergen
Ubbergen
Bergen op Zoom
Groesbeek
Breedeweg
Milsbeek
Molenhoek
Malden
Heumensoord
Mook
Gemeente Groesbeek
Gemeente Gennep

VLIEGEND HERT IN HET RIJK VAN NIJMEGEN

Het kerngebied Rijk van Nijmegen ligt voor een deel in Gelderland en voor een deel in Limburg. Het gebied strekt zich uit van de oostkant van Nijmegen, op de stuwwal tot aan de zuidrand van het Reichswald (Smit 2005, Smit & Krekels 2006).

Vanaf het begin van de 20ste eeuw tot in de jaren zestig heeft een populatie gezeten op de Sint Jansberg bij Plasmolen (Wegman 1959). Nadien zijn zo'n 35 jaar geen waarnemingen meer gedaan in die omgeving. De laatste jaren zijn er echter weer enkele exemplaren in de omgeving waargenomen. Vermoedelijk afkomstig van de florerende populatie langs de zuidrand van het Riechswald. Deze nieuwe waarnemingen zijn aanleiding geweest voor Natuurmonumenten om enkele broedstoven aan te leggen rond de Jansberg in de hoop zo het verspreidingsgebied vanuit het Reichswald weer uit te breiden. Beide gebieden liggen in het Limburgse deel van het Rijk van Nijmegen.

Daarnaast zijn er ook op twee plekken in het Gelderse deel voortplantingspopulaties bekend (zie figuur hieronder):

- Heilig Landstichting; in bosgebieden en tuinen in de Heilig Landstichting.
- Dekkerswald; op het terrein van het Medisch centrum Dekkerswald

Deze gebieden zijn onder te verdelen in verschillende deelgebieden, waar al een populatie van het vliegend hert is te vinden of die potentieel geschikt zijn en strategisch gezien een belangrijke verbindingszone vormen voor de aanwezige populaties.

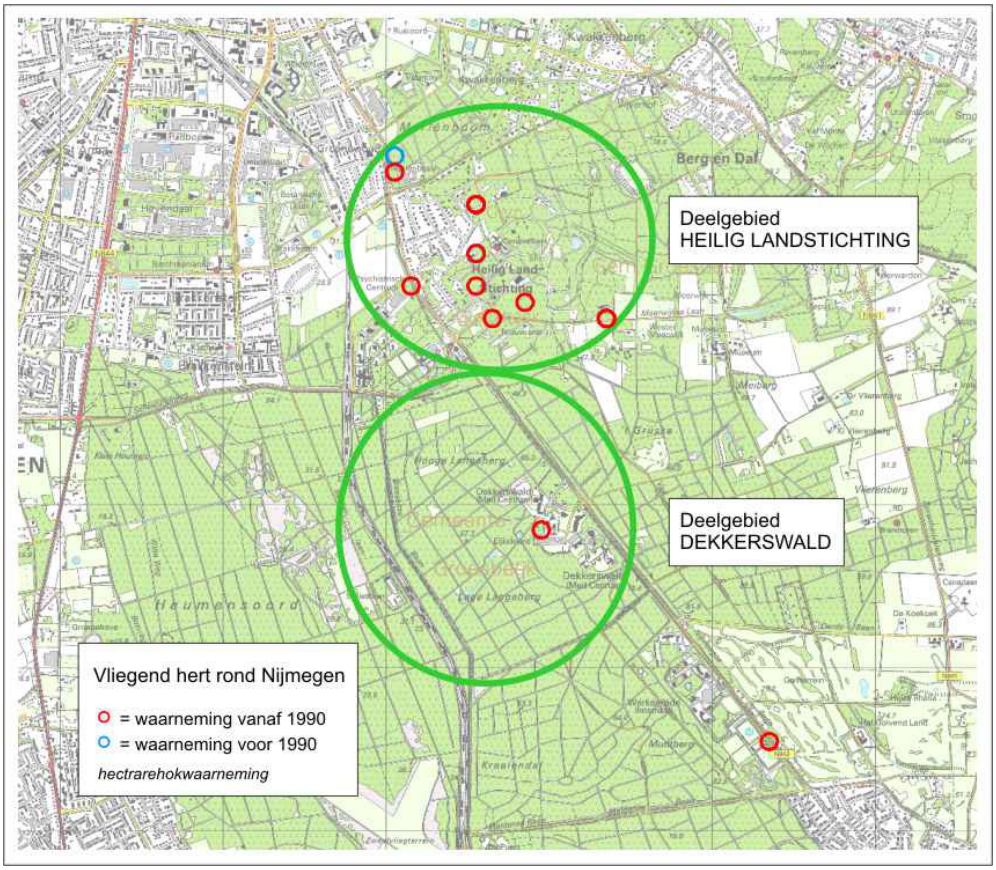

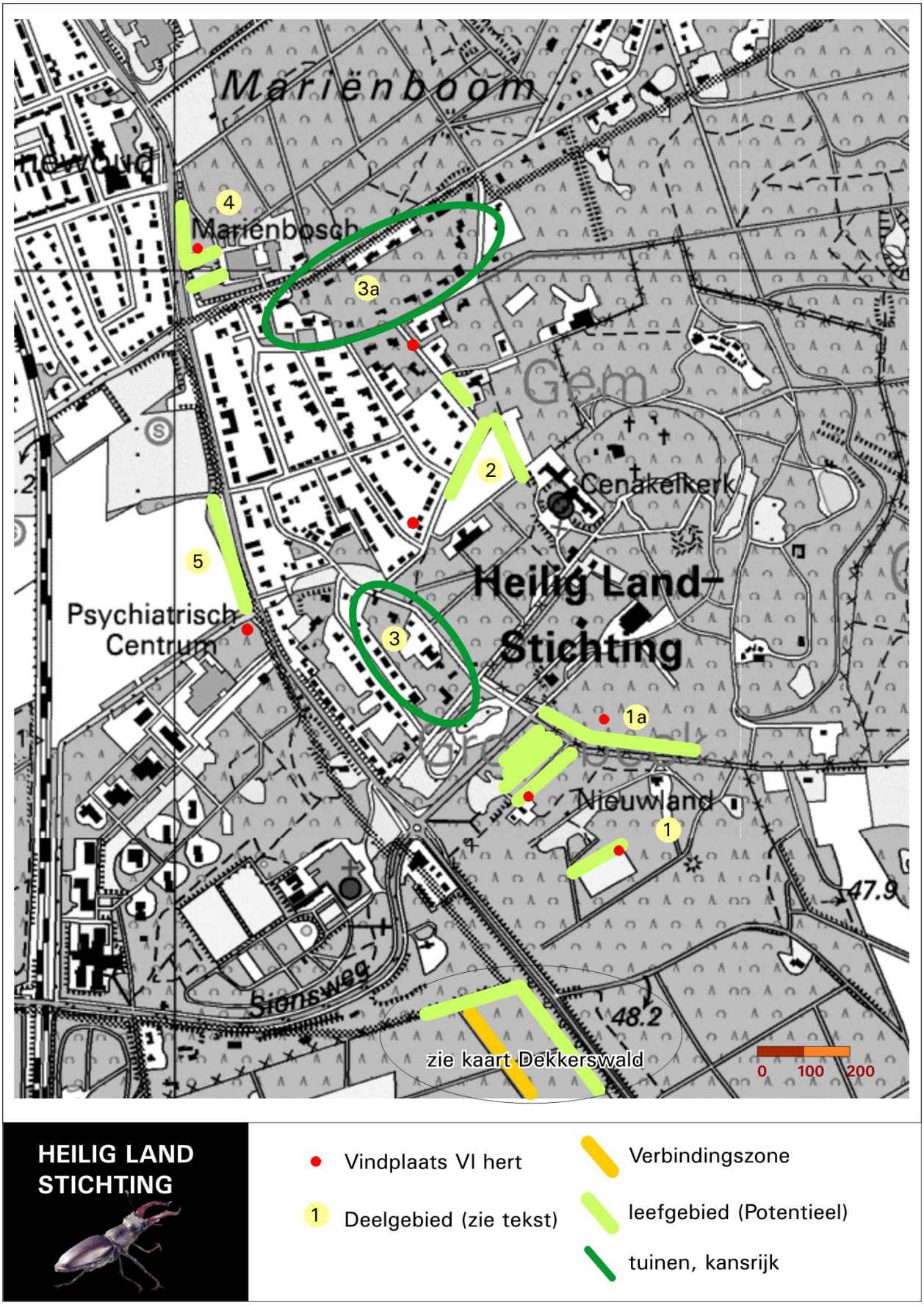
Marienboom
Marienbosch
Cenakelkerk
Heilig Land-
Stichting
Psychiatrisch
Centrum
Nieuwland
Sionsweg
47.9
48.2
zie kaart Dekkerswald
0 100 200
1
1a
2
3
3a
4
5
HEILIG LAND
STICHTING
Vindplaats VI hert
Deelgebied (zie tekst)
Verbindingszone
leefgebied (Potentieel)
tuinen, kansrijk

HEILIG LANDSTICHTING

Gebiedsbeschrijving
Het leefgebied Heilig Landstichting bestaat voornamelijk uit tuinen, bosranden en houtwallen. De waarnemingen liggen enigszins verspreid en van geen enkele vindplaats is bekend welke boom of boomstronk gebruikt wordt door de larven. Wel zijn er verschillende plekken waar vrijwel jaarlijks dieren worden gezien, zoals op het landgoed Nieuwland.
De deelgebieden 1, 2 en 4 bevatten bosranden met redelijk veel eik.
Deelgebied 3 vormen de achtertuinen en tuinscheidingen van particuliere woningen.
Deelgebied 5 is een eiken houtwal die momenteel nog erg dicht is en weinig dood hout bevat.

Knelpunten en maatregelen
Het belangrijkste knelpunt voor de verschillende populaties in dit leefgebied is het gebrek aan dood hout voor de larven. Op de meeste bezochte locaties zag de biotoop er goed uit voor het vliegend hert maar waren er geen of slechts zeer weinig dode eikenstronken te vinden. In de volgende deelgebieden worden de gewenste maatregelen besschreven.

1 NIEUWLAND

Voor het landgoed Nieuwland, deelgebied 1, wordt voorgesteld om in de aangegeven bosranden het aanbod aan dood eikenhout te vergroten. De zuidelijke vindplaats, aan de bosrand van een weilandje, bevat een mooie bosrand vrijwel geheel bestaand uit zomereik (zie foto). Het verdient aanbeveling hier één flinke eik om te zagen of extern dood eikenhout in te brengen als ontwikkelingsplek voor de larven.

Foto's Nieuwland.
De noordrand van het grasveld op landgoed Nieuwland staat vol met oude(re) eiken (foto links). Hier is vliegend hert ook aangetroffen.
Noordelijker op het landgoed is de soort eveneens vliegend waargenomen boven een graslandje (foto onder). In de achtergrond is een rand met eiken zichtbaar.

1a BIJBELS OPENLUCHTMUSEUM IN DE HEILIG LANDSTICHTING

Deelgebied 1a is een bosrand met een deel eiken. Het verdient aanbeveling deze bosrand natuurlijk te ontwikkelen waarbij de eiken grotendeels gespaard blijven en de andere soorten verwijderd worden, met name de berken en dennen. Net buiten de bosrand staat een hek, vlak langs het fietspad. Vanaf dit hek kan er prima een brede bosrand ontwikkeld worden, waarbij de diepste inhammen 1 à 2 boomlengten het bos in mogen gaan zodat er qua structuur een zeer gevarieerde en open bosrand ontstaat. Ook hier dient een enkele eik toch te worden omgezaagd om zo dood hout als voedingsbodem voor de larven van het vliegend hert te verzorgen.

Foto's Bijbels openluchtmuseum. De bosrand is door de weg en het aanliggende fietspad goed beschenen door de zon.

1b EIKENLAAN EN BOS NABIJ NIEUWLAND

Dwars op de bosrand van het Bijbels openluchtmuseum en aan de rand van landgoed Nieuwland zijn nog kansen voor ontwikkeling van biotoop voor vliegend hert. Een strook met eiken binnen Nieuwland is afgescheiden door een smal pad en een hek. Hier mag wederom het aanbod aan dood hout verhoogd worden. Aan de buitenzijde staat een strook gemengd bos. Het verdient aanbeveling dit om te vormen tot een open eikenbos met voldoende zoninstraling, waarbij in totaal drie tot vijf eiken alsnog omgehakt worden om dood hout te creëren.

Noordelijke rand van landgoed Nieuwland met aan de rechterzijde het bosje van de gemeente.

2 VOLKSTUIN en JOHANNESLAAN

Gelegen tussen enkele weilanden en volkstuintjes is een strook gemengd bos aanwezig met onverhard wandelpad, waarin een aantal flinke eiken te vinden zijn. Er bevindt zich redelijk wat dood hout in deze strook, het is echter niet duidelijk van welke boomsoort dit afkomstig is. Van het aandeel dat niet eik is raden we aan de helft te verwijderen zodat het een meer open structuur krijgt en de eiken meer ruimte krijgen. Daarnaast kunnen twee eiken geveld worden om dood eikenhout in de wal in te brengen.

Tevens is de laan langs de Johanneslaan bezet met een enkele rij dikke eiken, als afscheiding tussen de weg en de weilanden ten zuidwesten ervan. Aangezien deze eiken erg groot zijn en dus oud, wordt voorgesteld deze niet onder handen te nemen. Het verdient echter wel aanbeveling hier wat dood in aan te brengen.

Foto's Volkstuin en Johanneslaan
De eiken aan de rand van het grasland (foto boven links), met daarachter de volkstuinen, zijn een goede locatie voor vliegend hert. In de bosrand is volop eik aanwezig (foto boven rechts). De eiken langs de Johanneslaan bieden een doorkijkje naar de houtwal (foto links)

3 TUINEN WOONGEBIED HEILIG LANDSTICHTING

Deelgebied 3 en 3a omvatten twee gebieden met huizen en tuinen waarin eiken, soms zelfs zeer oude, aanwezig zijn. Aangezien dit allemaal particulier bezit is kunnen er geen directe maatregelen uitgevoerd worden. Om die reden raden we aan de bewoners actief middels een voorlichtingsfolder op de hoogte te brengen van de aanwezigheid van het vliegend hert in hun omgeving en de bijzondere waarde daarvan. Tevens dient hierin aandacht te zijn voor de behoeften van het vliegend hert en de maatregelen die ze zelf kunnen treffen om deze soort te behouden.

Binnen de bebouwing van Heilig Landstichting zijn veel oudere eiken te vinden in plantsoenen en in particulieren tuinen. Behoud van eikenstronken en heraanplant van eiken zal de populatie ten goede komen.

4 MARIENBOSCH

Deelgebied 4 is een smalle bosstrook op het terrein van voormalig klooster Marienbosch. Op dit moment wordt het gebouw beheerd door een antikraakstichting, het is echter niet duidelijk wie momenteel de eigenaar is. In de tuin voor het gebouw, aan de zijde van de Groesbeekseweg, is een waarneming gedaan van het vliegend hert. Het stukje bos bevat eiken en dood eikenhout, maar ook vele exoten. Echter het heeft wel potenties zeker omdat het niet ver van deelgebied 2 ligt, waar ook vliegende herten zijn waargenomen en de tuinen die er tussenin liggen (deelgebied 3a) geschikt lijken voor het vliegend hert. Daarom wordt voorgesteld alle, of in ieder geval het merendeel van, de exoten te verwijderen, evenals enkele andere bomen, om de aanwezige eiken meer ruimte te geven. Recht voor de ingang van het gebouw Marienbosch ligt een grasveldje, ingeklemd tussen bos. Dit zorgt ervoor dat de eiken aan de noordrand van dit grasveld profijt hebben van de zoninstraling; zeer geschikt voor het vliegend hert! Hier zou één van de eiken geveld of geknot kunnen worden. Wordt deze geknot dan moet het afgehaalde takhout weer ingegraven worden als voedsel voor de larven.

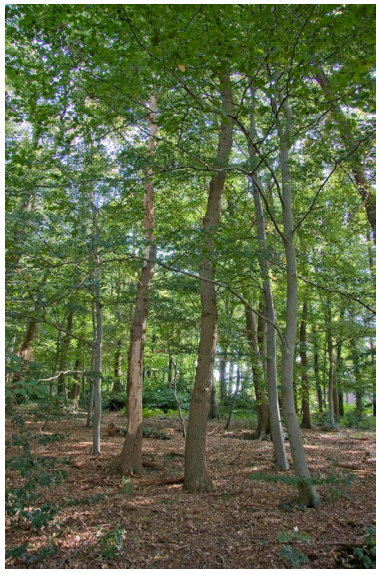

Foto's Marienbosch. In het dichte bos langs de Groesbeekseweg is wel eik voorhanden, maar exoten belemmeren de groei van deze eiken. Het grasveld voor het hoofdgebouw zorgt voor een bosrand met zoninstraling. Het bos aan beide zijden van het grasveld is door open bosbeheer en het kappen van enkele eiken geschikt(er) te maken voor vliegend hert.

5 GROESBEEKSEWEG

Deelgebied 5 is een zeer dichte eikenwal, aan de rand van de Groesbeekseweg. Doordat er een braak liggend terrein ten oosten van ligt en de houtwal zelf op een helling staat wordt er beter geprofiteerd van de zoninstraling en is deze zeker geschikt voor het vliegend hert. De houtwal is echter zeer dicht en moet uitgedund worden. Aangezien het merendeel eiken is kunnen enkele hiervan geveld worden zodat het aanbod aan dood hout tevens verhoogd wordt.

Foto's deelgebied Groesbeekseweg.
De houtwal bezien vanaf het grasland. Daarachter loopt de Groesbeekseweg. De houtwal is vrij dicht begroeid.

DEKKERSWALD

Gebiedsbeschrijving
Het leefgebied Dekkerswald omvat zowel het terrein van het eigenlijke Medische centrum, genaamd Dekkerswald, als het omliggende bosgebied, bestaande uit het Hooge Langeberg, ten noordwesten, en het Lage Langeberg, ten zuidwesten. Op dit gehele terrein is slechts één zekere voortplantingsplek vastgesteld, reeds in 2005, die onder grote druk staat. Het omliggende bosgebied bevat zowel puur loof-, puur naald- als gemengd bos. Op basis van het veldwerk is vastgesteld dat er enkele zeer geschikte plekken op niet al te grote afstand van de bekende populatie liggen. Voor andere stukken wordt aanbevolen deze om te vormen tot geschikt biotoop om zo als verbindingszone te kunnen dienen naar andere (eventueel toekomstige) populaties.

Knelpunten en maatregelen
De belangrijkste knelpunten naast de isolatie van deze ene voortplantingsplek zijn, een uitputting van de voedselbron voor de larven, een hoge predatiedruk en het verkeer. De gehele populatie bestaat uit niet meer dan 3 oude eikenstronken waar al minstens 10 à 15 jaar een populatie in zit.
Het formaat van de mannetjes die hier worden waargenomen is drastisch verandert in de loop van deze periode, waren er in het begin nog mooie forse exemplaren tot wel 8 centimeter, de laatste paar jaar worden er alleen maar kleine mannetjes gevonden van hooguit 5 a 6 centimeter. Dit grootte verschil uit zich met name in de ontwikkeling van de kaken, kleinere exemplaren hebben veel minder ontwikkelde gewei-vormige kaken dan de forse exemplaren. Vermoedelijk is deze afname aan grootte van de exemplaren over de loop van de jaren te wijten aan een uitputting van de voedselbron: het hout van goede kwaliteit is op.

De drie stronken staan langs de rand van een doodlopende weg waar zich een parkeerplaats bevindt (foto onder links). Hierdoor vallen er nogal eens exemplaren ten prooi aan de auto's.

Een bijkomend probleem is dat rond de stronken geen bodembedekkende vegetatie aanwezig is, hierdoor vallen de uit de grond kruipende volwassen dieren gemakkelijk ten prooi aan predatie (foto's onder rechts). In het geval van deze populatie met name aan vogels, vermoedelijk lijsters en kraaiachtigen. Let op de pikgaten in de dekschilden van de kever.

In de volgende deelgebieden worden de gewenste maatregelen beschreven.

De drie stronken staan langs de rand van een doodlopende weg. Vele dekschilden vertonen sporen van predatie door vogels.

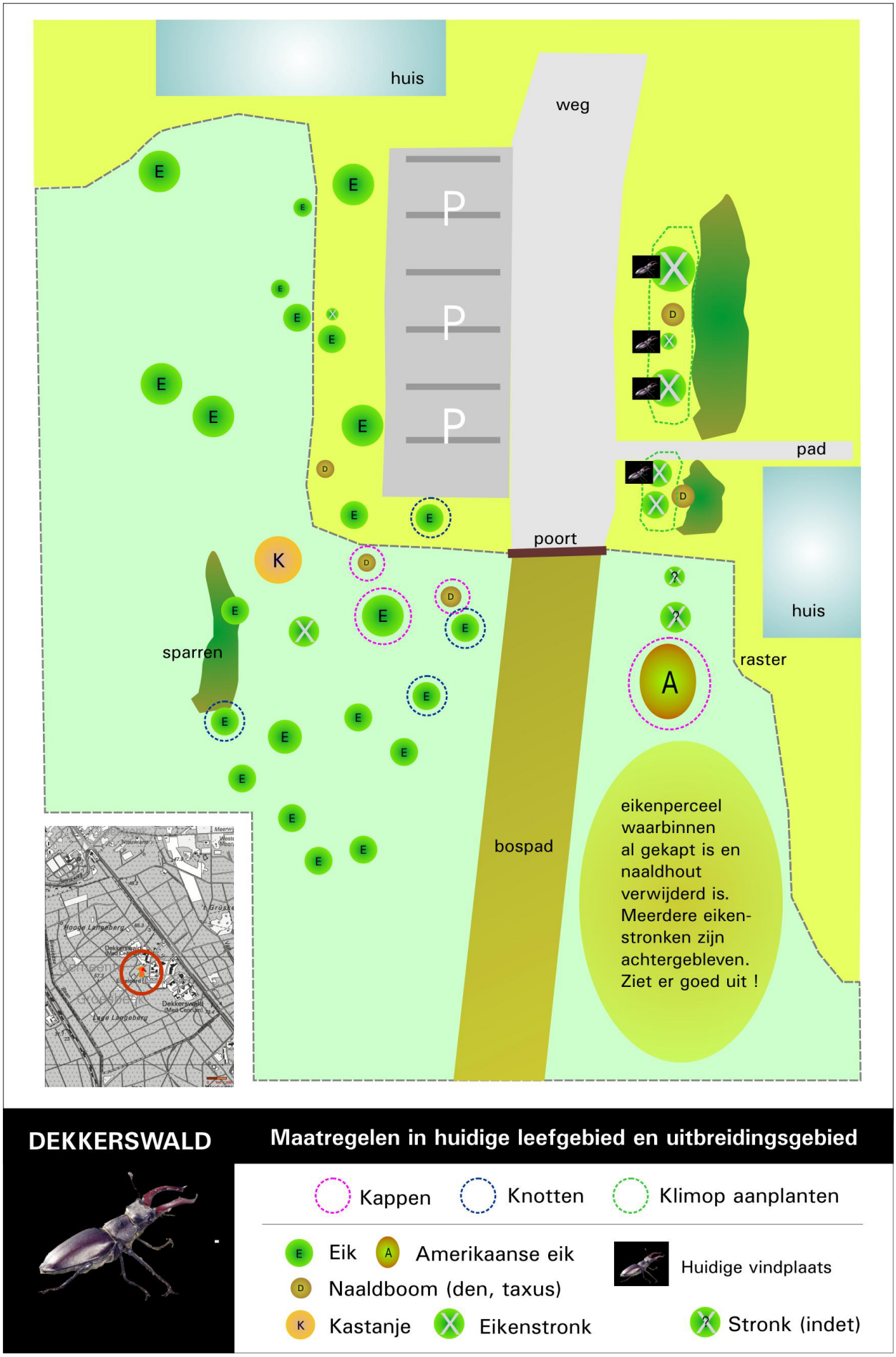
huis
weg
P
P
P
pad
poort
huis
sparren
raster
bospad
eikenperceel
waarbinnen
al gekapt is en
naaldhout
verwijderd is.
Meerdere eiken-
stronken zijn
achtergebleven.
Ziet er goed uit !
DEKKERSWALD
Maatregelen in huidige leefgebied en uitbreidingsgebied
Kappen
Knotten
Klimop aanplanten
Eik
Amerikaanse eik
Naaldboom (den, taxus)
Kastanje
Eikenstronk
Huidige vindplaats
Stronk (indet)

1 KERNGEBIED DEKKERSWALD

Het is allereerst absoluut noodzakelijk dat het aanbod aan voedsel voor de larven wordt uitgebreid. Op de kaart hiernaast is een schets gegeven van de huidige situatie met de maatregelen voor behoud van vliegend hert op de huidige vindplaats. De uitvoering voorziet in het ontstaan van een open plek in het bos, aansluitend op de huidige vindplaats van Vliegend hert.

Naast het vellen van enkele bomen wordt ook voorgesteld enkele eiken te knotten. Dit zorgt voor waterlot die over het algemeen een slechte aanhechting hebben waar vaak wondvocht uit loopt, dit vormt voedsel voor de volwassen dieren en tevens dienen deze plekken als ontmoetingsplaats.

Met de voorgestelde maatregelen wordt meteen de populatie verder het bos in geleidt, zodat ook de nadelige invloed van het parkeerverkeer op den duur uitgesloten wordt. Bovendien vormt dit een aanzet voor de voorgestelde verbindingszone naar de potentiële leefgebieden.

Foto's Dekkerswald. Links is het aanliggende bos te zien, met op de achtergrond de parkeerplaats. Rechts is te zien dat de Bosgroep Midden Nederland al werkzaamheden heeft uitgevoerd, ten zuiden van de amerikaanse eik (zie ook figuur hiernaast).

Links zijn de boomstronken te zien waarin de huidige populatie tot ontwikkeling komt. Het aanplanten van klimop is noodzakelijk om de zware predatiedruk te verminderen.

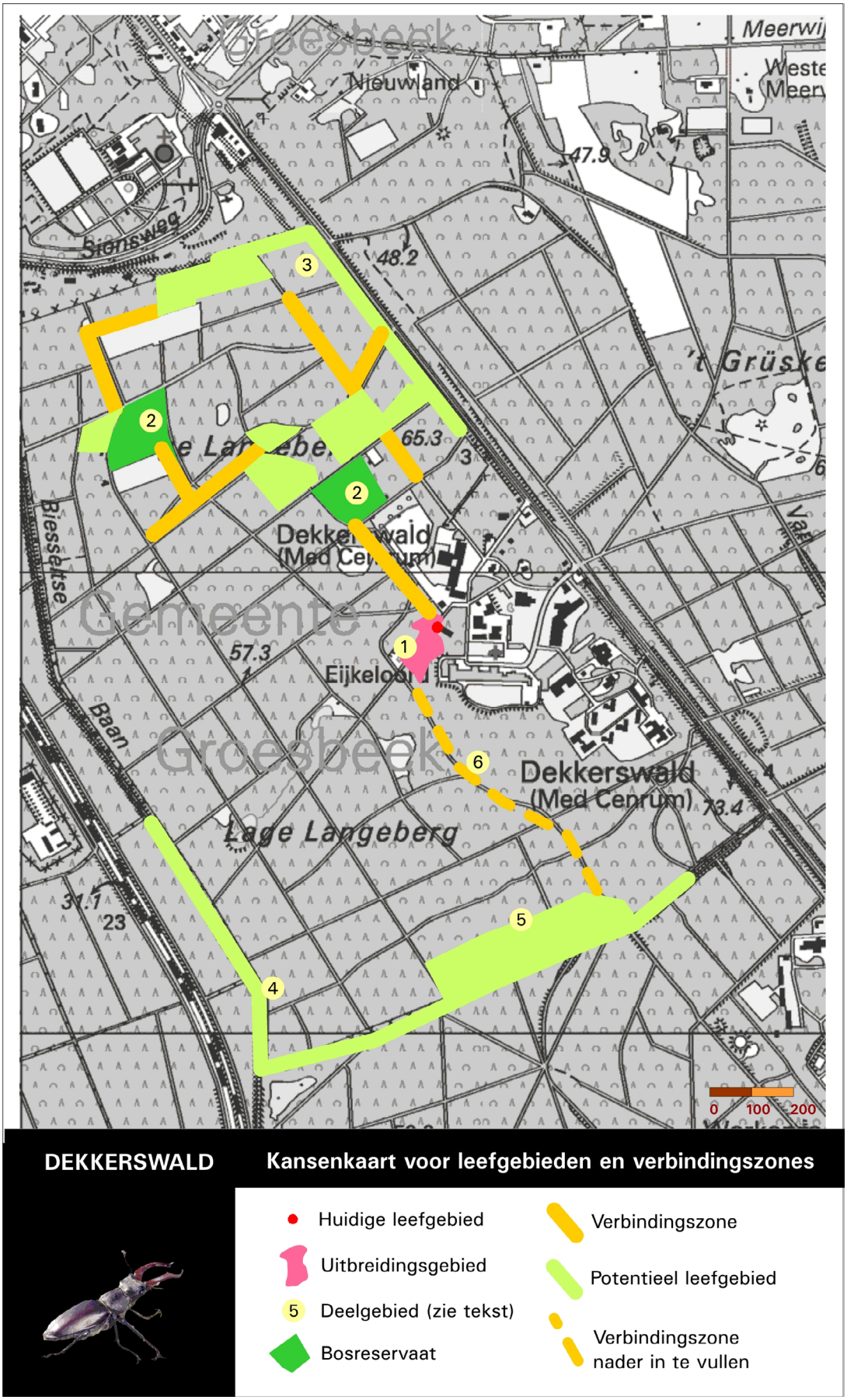
Nieuwland
Meerwij
Weste
Meer
47.9
48.2
65.3
57.3
73.4
37.1
23
't Grüske
Dekkerswald
(Med Cenrum)
Eijkeloo
Lage Langeberg
Biesselse
Baan
Groesbeek
Gemeente
1
2
3
4
5
6
0 100 200
DEKKERSWALD
Kansenkaart voor leefgebieden en verbindingszones
Huidige leefgebied
Uitbreidingsgebied
Deelgebied (zie tekst)
Bosreservaat
Verbindingszone
Potentieel leefgebied
Verbindingszone nader in te vullen

Om de isolatie van de populatie op te heffen is het noodzakelijk een verbinding met andere populaties tot stand te brengen. De dichtstbijzijnde populaties liggen echter nog ver weg. Hiertoe zal er geschikt leefgebied tussen deze gebieden in aanwezig moeten zijn.

Op de kaart hiernaast (pagina 22) zijn naast de populatie ook nog de kansen voor uitbreiding van vliegend hert in Dekkerswald weergegeven. In samenspraak met de Bosgroep Midden Nederland zijn verbindingszones, potentiële leefgebieden en bosreservaten aangegeven. Dit zijn gebieden waar reeds eiken aanwezig zijn.
In de lijnvormige structuren (o.a. deelgebied 3 en 4) is voorzien om per 100 meter:

- 2 eiken met een diameter van minimaal 40 centimeter om te zagen, waarbij de wortelkluit achterblijft
- een deel van het kaphout in te graven als toekomstige ontwikkelingsplek voor de larven.
- tenminste 1 eik, het liefst met een grotere diameter knotten.
- eiken aanplanten om ook op de lange termijn het voortbestaan van de populatie te kunnen waarborgen.

Voor het creëren van een open bos is het gewenst de aanliggende stukken met naaldhout of struiken terug te zetten. Daardoor is er meer zoninstraling op de eiken en is er voor de mannetjes van het Vliegend hert meer gelegenheid om rond te vliegen.

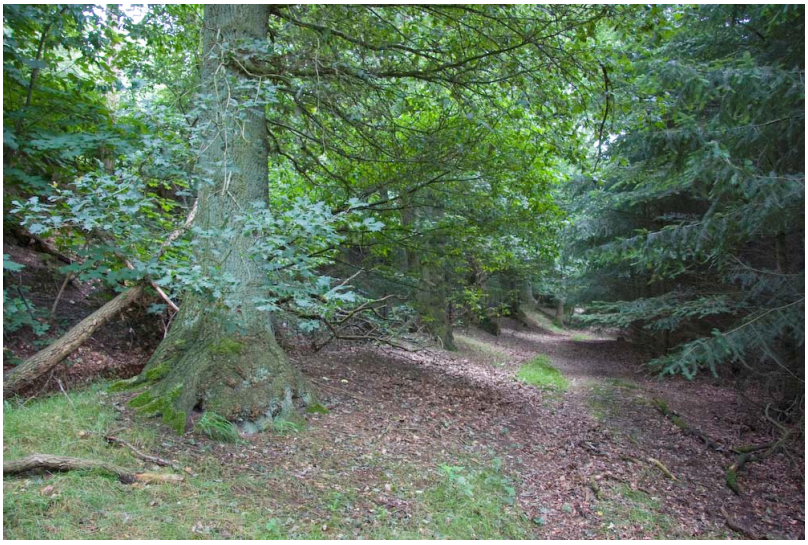

Strook met eiken aan de rand van de Groesbeekseweg in deelgebied 3. Rechts op de foto staan sparren die zorgen voor (te)veel beschaduwing.

Op de grens van Dekkerswald en Sionshof staat een strook eiken op een aarden wal (de noordelijkst gelegen oost-west lopende strook in deelgebied 3). Ook zijn hier oude stronken voorhanden. Het vrijzetten van deze wal zorgt voor veel zoninstraling en met het kappen van een enkele eik ontstaan goede kansen voor vliegend hert.

Deelgebied 5 bevat naast de lijnvormige eikenwallen langs het pad ook een eikenperceel met hier en daar een den. Dit bos dient open gekapt te worden, per 5 eikenbomen mag er 1 blijven staan, de andere 4 worden geveld. Wederom kan een deel van het hout ingegraven worden. Ook is het raadzaam 1 of 2 eiken te knotten.
De twee deelgebieden met nummer 2 zijn als bosreservaat ingesteld in het Bosbeheerplan van de Bosgroep Midden Nederland. In deze bosdelen vindt alleen beheer gericht op natuurwaarden en veiligheid. Na de inrichting, kappen en kandelaberen van enkele eiken, bestaat het beheer dus vooral uit niets doen!

In deelgebied 6 zal het in eerste instantie moeilijk zijn een verbindingszone aan te leggen. Toch is dit van vitaal belang voor het overleven van de populatie op het terrein van het Dekkerswald, die momenteel geen uitwijkmogelijkheden heeft. Om bij de potentieel geschikte leefgebieden (nr.'s 3, 4 & 5) te kunnen komen zal het tussenliggende gebied dusdanig ingericht moeten worden dat de dieren zich daarheen kunnen verspreiden. Idealiter wordt er een mooie structuurrijke bosrand ontwikkeld, voornamelijk bestaand uit eik en met voldoende dood hout. Dat betekent dat er eiken aangeplant moeten worden en dus een deel van het bos omgevormd zal moeten worden.

Deelgebied 4 biedt kansen door de aanwezigheid van oude eiken en het open bos, mede door het fiets- en wandelpad (foto links en linkslinks).

Kappen van eiken voor vliegend hert kan hout opleveren voor broedstoven. Een beperkt aantal kan bijdragen aan geschikte ei-afzetplaatsen.

In Dekkerswald zijn grote delen met naaldhout voorhanden (zie foto linksonder).
De verbindingszone van deelgebied 1 naar 4 en 5 dient langs een strook met eiken te verlopen. Nabij het meest oostelijke deel van deelgebied 5 zijn al percelen met eik te vinden (zie foto rechts).

MONITORINGPLAN

Tijdens het onderzoek van de afgelopen jaren is gebleken dat een soortgerichte inventarisatie bij het vliegend hert erg moeilijk is (Smit 2004, 2007). Het vliegend hert is hiervoor te zeldzaam en komt in te lage dichtheden voor. Enkel op plekken waar grote populaties aanwezig zijn is het opsporen in het veld enigszins mogelijk. Een aantal handreikingen zijn te geven waarbij een indicatie verkregen kan worden van de aantallen vliegende herten ter plekken.
Er zijn twee manieren om aantallen te scoren:

- Levende dieren monitoren
- Verkeersslachtoffers monitoren

Levende dieren monitoren
De beste methode om dit te doen is op zwoele zomeravonden langs de bosrand te lopen op zoek naar vliegende dieren. Dit werkt alleen op plekken waar daadwerkelijk een populatie aanwezig is. Dus zorg voor een bosrand met eiken en dood hout. Voorwaarden voor het onderzoek zijn:

- Temperatuur moet boven de 15 graden liggen.
- Tijdstip tussen 21.30 en 22.30. De dieren gaan meestal pas na zonsondergang vliegen, de beste tijd is rond 22.00 uur.

Verkeersslachtoffer monitoren
Deze methode werkt alleen daar waar een populatie zich in een bosrand, houtwal of eikenlaan bevindt die grenst aan een weg toegankelijk voor gemotoriseerd verkeer. Het beste tijdstip om dit te doen is 's ochtends vroeg, de dieren zijn in de avond en 's nachts actief waarbij sommige op het wegdek terechtkomen waar ze plat gereden kunnen worden.

Gerichte oproepen bewoners/beheerders/recreanten
Veruit de beste methode om waarnemingen te verzamelen is door middel van het plaatsen van oproepen in diverse media zodat recreanten, omwonenden en beheerders op de hoogte zijn en hun waarnemingen doorgeven. Met deze methode zijn goede resultaten behaald tijdens de verspreidingsonderzoeken van de laatste jaren (Smit 2004, 2007).

Deze methode stellen we hier ook voor om het effect van de uitgevoerde beheersmaatregelen te monitoren. Doel blijft het bereiken van veel mensen en zoveel mogelijk waarnemingen binnen te krijgen.

Omdat voorlichting in dit actieplan een aanbeveling is, met name voor de populaties in tuinen, raden we aan dit te betrekken in de monitoring. Een mogelijkheid hiervoor is om de verschillende ronden van oproepen plaatsen gepaard te laten gaan met een inhoudelijk artikel in een regionaal natuurtijdschrift waarin elke keer een ander facet doorgelicht wordt. Enkele voorbeelden van facetten zijn; kwijnende eiken, vliegende herten en bosranden, en bijvoorbeeld in tuinen, waarbij het belang van eikenhouten bielzen wordt uitgelegd.

Methode:

- Oproep tot het doorgeven van waarnemingen voorzien van een foto ter herkenning en een verspreidingskaart voor een visualisatie van het verspreidingsbeeld. Deze dient verspreid te worden onder zoveel mogelijk regionale media zoals huis aan huis bladen.
- Een inhoudelijk artikel in een natuurtijdschrift, voorzien van een oproep.
- Een oproep op een relevante e-mail nieuwsgroep.

Met behulp van de voorgestelde monitoringsmethode is goed inzichtelijk te maken of de verspreiding van het vliegend hert, de presentie op kilometerhokniveau, toe- of afneemt. Het is zelfs tot op zekere hoogte mogelijk om inzicht te krijgen over een eventuele uitbreiding van het aantal voortplantingspopulaties.
Om een goed beeld te krijgen van de veranderingen in de huidige deelgebieden is het aan te bevelen deze te laten inventariseren waarbij actief gezocht wordt naar vliegende herten of aanwijzingen dat ze aanwezig zijn. Hierbij kan gedacht worden aan bezoeken in de zomer tijdens de avondschemering dan wel 's avonds waarbij de plekken van de huidige populaties onderzocht worden.

Het monitoren zal op twee verschillende manieren moeten gebeuren:

1) Verspreidingsonderzoek door middel van een publiciteitsoffensief.
2) Evaluatie van het beheer in de huidige kernleefgebieden door een gerichte monitoring.

REFERENTIES

Smit, J.T. 2004. Inhaalslag verspreidingsonderzoek vliegend hert. - EIS-Nederland, Leiden.

Smit, J.T. 2005. Vliegend hert in het Rijk van Nijmegen. - EIS-Nederland, Leiden.

Smit, J.T. 2007. Actuele en potentiële verspreiding van het vliegend hert in Nederland. – EIS-Nederland, Leiden.

Smit, J.T. & R. Krekels 2006. Vliegend hert in het Rijk van Nijmegen. – De Levende Natuur 107(4): 177-181.

Smit, J.T. & R.F.M. Krekels 2008a. Vliegend hert op de Veluwe, Beschermingsplan 2009-2013. – EIS-Nederland en Bureau Natuurbalans - Limes Divergens, Leiden – Nijmegen.

Smit, J.T. & R.F.M. Krekels 2008b. Vliegend hert Mander, Beheerplan 2009-2013. – EIS-Nederland en Bureau Natuurbalans - Limes Divergens, Leiden – Nijmegen.

Veling, K., J.T. Smit & V. Siebering 2004. Bosrandbeheer voor vlinders en andere ongewervelden. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Wegman, F.W. 1959. Vliegende herten op de Jansberg. – Toeristen-Kampioen 20: 442-443.